

Kent, C. D.:

A KORSZERŰ KÖNYVTÁR AKUSZTIKAI ÉS VIZUÁLIS ANYAGA

Ma már sok könyvtárnak, különösen pedig a közművelődési könyvtáraknak egyre több dolguk akad a nem-könyv jellegű anyaggal, mind gyűjtemények gondozása, mind a felhasználás népszerűsítése terén. A nem-könyv jellegű anyag, - hogy csak néhány fontosabb alakját említsük, - a különböző fajtájú filmeket /16 mm-es film, 35 mm-es filmsíkok, mikrofilmek, mikrokártyák, stb. -/, hanglemezeket, hangszalagokat és képeket /- beleértve az eredeti műalkotásokat is -/ foglalja magában.

A fenti anyag alkalmas arra, hogy a könyvtárak raktározási, osztályozási és gyűjtési eljárásai szerint kezeljék. Éppen ezért általában véve az egyes könyvtárak kölcsönzési gyakorlata szerint ki is kölcsönözhető. Annak ugyanis nem lenne sok értelme, hogy az ilyenfajta állomány a kikölcsönzés lehetősége nélkül csak helyet foglaljon el a könyvtárban s ne használhassa azokat a nagyközönség a könyvtáron kívül is, - kivéve persze azt az esetet, amikor muzeális jellegű könyvtárról van szó. Ilyen jellegű tevékenysége révén a könyvtár részesévé válik annak a hatalmas, iskolán kívüli nevelő munkának, amely szinte vég nélkülnek látszik; vitacsoportok, megbeszélések és felolvasások, kiállítások és bemutatók, rádió- és televízió-műsorok, különböző témákkal /kulturális rendezvényekkel/ foglalkozó intézetek és munkacsoportok ennek a nevelőhálózatnak a részei.

Attól a pillanattól fogva tehát, amikor egy könyvtár a nem-könyv anyagot is szerephez juttatja, a szolgáltatások egész új világa tárul fel - élettel teljes és friss alakban - mindazoknak a személyeknek és csoportoknak a számára, akik a könyvtárat használják.

Ez részben arra vezethető vissza, hogy ez az új anyag jobban beletartozik az emberek megszokott mindennapi életébe. Hiszen csaknem mindenki jár moziba, hallgat rádiót, néz televíziós adást, - legalábbis

egyre több és több országban. /Nemrégiben azt a hírt közölte az Unesco hogy több már a rádió-előfizetők száma, mint az újságelőfizetőké/. Annyi azonban egészen bizonyos, hogy mindenki beszélget és társalog barátaival és ismerőseivel; ha tehát a könyvtár tájékoztatás céljából vitacsoportokat alakít és irányít, akkor már nem tulságosan messze jár attól, amit az emberek egyébként is tesznek. Mi akadályos lehetne tehát annak, hogy a könyvtár anyaga s a benne rejlő tájékoztatás szolgáljon a viták anyagául? Mindenki lát tájakat, vagy jeleneteket, legyen az akár egy távoli hegy, akár tengerpart-részlet, akár egy játszó gyermek. Ha mármost ugyanezt a tájat, vagy jelenetet valamilyen képtár falán festmény alakjában újból viszontlátja az illető, akkor már természetesen esztétikai látványban van része.

Az említett új könyvtári anyag általában véve alkalmasabb a csoportos nevelési eljárásokban való felhasználásra, mint a nyomtatott szó, mert ez utóbbi általában véve egyéni és személyes jellegű, az ember pedig társas lény. A hírközlés és közlekedés korszerű eszközei azzal, hogy a Földet kisebb terjedelműre zsugorították össze, az újabb eszközök általánosabb használatát segítik elő. Gyorsabban akarunk már más népekről tájékozódást szerezni. A filmek és a hangfelvételek ezt megkönnyítik számunkra.

Miért legyen a könyvtárnak nem-könyv jellegű anyaga is?

Mindeddig nem szóltam a nyomtatott szövegről s ennek a mindennapi élethez való viszonyáról. Kétségtelen, hogy vannak, akik számára az olvasás ugyanolyan fajtájú ösztönzést jelent, mint mások számára a film, vagy a vita. Az olvasni szerető ember azonban igen gyakran bonyolultabb és kifinomultabb. Azt nem lehet állítani róla, hogy szükségképpen intelligensebb, viszont sokszor fegyelmezettebb. Az olvasmányáiból szerzett tapasztalata személyesebb jellegű, mint - mondjuk - a filmek útján szerzett tapasztalata. Mások véleményével csak további olvasás, vagy vita útján kerül kapcsolatba. Ezzel szemben, amikor filmet néz, közvetlenül is ki van téve annak a hatásnak, amelyet mások szubjektív véleménye gyakorol reá, pl. nevetés, vagy könnyek alakjában. Az olvasást kedvelő egyén azonban mélyebbre hatol, mivel több kérdést tesz fel mind magához, mind környezetéhez és szomszédjához. Ez a körülmény tehát annak a nagy kérdésnek felvetésére sarkall: egyáltalában miért van szük-

ség arra, hogy a könyvtárnak nem-könyv jellegű anyaga is legyen? Miért nem kizárólagosan csak az olvasókról gondoskodik a könyvtár, akik a közösség kifinomultabb izlésű kisebbségét alkotják?

Az kétségtelen, hogy a könyvek és a nyomtatott szó jelentik a modern világ számára a legnagyobb szellemi ösztönzést, mint ahogyan századokon át nemcsak mennyiségileg, hanem minőség tekintetében is azt jelentették. Könnyen lehetséges azonban, hogy nem mindig lesz ez így. A tudomány fejlődése terén bekövetkező változások komoly fordulatot eredményezhetnek a könyvek és a nyomtatott szó felhasználásának mértékében. Máris több jelből arra lehet következtetni, hogy ez a változás folyamatban van. Sok könyvtár panaszolja, hogy a filmekre és hanglemezekre költött pénzt a könyvek költségvetéséből kell elvonni. Saját könyvtárunkban, a Művészeti Múzeum és más intézményektől szerzett tapasztalatok alapján megállapíthatom azonban, hogy ez az állítás nem helytálló. Igen gyakran éppen a filmek s a televíziós műsor, stb. adja meg az ösztönzést az olvasásra. A televíziós műsorban látott program indítja el ui. az illető könyv kikölesznzésére irányuló kérést. Így az akusztikai és vizuális technikai eszközök olvasókat is toboroznak.

A londoni /Ontario/ Közművelődési Könyvtár és Művészeti Múzeum

A londoni /Ontario/ Közművelődési Könyvtár és Művészeti Múzeum az 1835-ben létesített régi Mechanikai Intézetből fejlődött ki. Ez a régi intézet eredetileg könyvtárból s előadások és tudományos jellegű akciók rendezésére alkalmas helyiségből állt. Később művészeti kiállításokat is rendeztek benne, majd az intézet keretében vitacsoportok is alakultak. Amikor azután az 1882.évi Közkönyvtári törvényt Ontarioban is elfogadták, semmi sem állt többé útjában annak, hogy a Mechanikai Intézet is közkönyvtárrá alakuljon át. Így létesült 1895-ben, új épület birtokában, a londoni /Ontario/ Közművelődési Könyvtár. Ebben az új épületben folytatták a régi könyvtár-intézet tevékenységét. 1939-40-ben került sor a Közművelődési Könyvtár és Művészeti Múzeum jelenlegi főépületének építésére. Ebben az épületben nyertek otthont a különféle könyvtári gyűjtemények, a Művészeti Múzeum anyaga, egy 300 ülőhelyes előadóterem s a Könyvtár, ill. a Művészeti Múzeum igazgatósága. Maga a Könyvtár és a Művészeti Múzeum ezidő szerint - a főépületen kívül - három melléképületet és egy mozgókönyvtárat foglal magában. 1942-ben hanglemez-

és filmgyűjtemény létesült, ugyanakkor kanadai művészek eredeti műveiből kölcsönző festménytárat is állítottak fel. A felsorolt különféle tevékenységek együttes eredményeként a könyvforgalom jelenleg fejenként 7,5 könyvet tesz ki: Ez az eredmény kiállítja az összehasonlítást a hasonló méretű többi kanadai könyvtár eredményeivel. /Az Unesco könyvforgalom statisztikai adatai szerint ez a helyzet: Anglia: 7.27, /1954/ Amerikai Egyesült Államok: 2.15 /1954/, Kanada: 2.09 /1953/. / Legutóbb minden 10 londoni /Ontario/ közül 1, tehát összesen 10 000 ember tekintette meg Az emberi család /The Family of Man/ című fénykép kiállítást. Hang- lemez-, film- és festmény-kölcsönző, valamint minden egyéb gyűjteményünket és szolgálatunkat hasonló mértékben veszi a közönség igénybe. A Könyvtár és a Művészeti Múzeum egyik tevékenységi köre kihatással van a másikra, s azok az egyének, akik részt vesznek bennük, mind felfogás, mind látókör tekintetében gazdagodnak általuk.

Nem a mi könyvtárunk az első, amely film- és hanglemez-szolgálatot rendszeresített. A St. Paul-i /Minn. U.S.A./ Közművelődési Könyvtár már 1914-ben rendelkezett hanglemeztárral, a Kalamazoo-i /Mich., U.S.A./ Közművelődési Könyvtár pedig 1935-ben állított fel filmtárat. Minden bizonnyal más országokban is vannak olyan könyvtárak, amelyek korán felismerték, milyen erő rejlik a nem-könyv jellegű anyagban. Érdekes lenne nemzetközi szinten is megvizsgálni, milyen fejlődés tapasztalható a nem-könyv jellegű anyagnak a közművelődési könyvtárakban való elterjedése terén.

A könyvtár - az érdeklődés felkeltésének eszköze

Mildred Mathews, a New York-i Közművelődési Könyvtár felnőttekkel foglalkozó részlegének volt felügyelője, a könyvtárak fejlődésében három szakaszt különböztet meg. Az első szakaszban a könyvtár kizárólagosan a könyvvel való ellátás céljait szolgáló intézmény, a másodikban már az olvasóknak tanácsokkal való ellátásán van a hangsúly, végül a harmadik, még csak most kezdődő szakaszt az jellemzi, hogy a könyvtárat az érdeklődés felkeltésének eszközeként tekinti.

Kétségtelen, hogy a könyvtárak fejlődésük egyik átmeneti szakaszában élnek. Az is nyilvánvaló, hogy Miss Mathews osztályozása - ilyen vagy olyan tekintetben - minden könyvtárra érvényesnek mondható. Telje-

sen világos ui., hogy mi a lényege osztályozásának. Az, hogy a könyvtárak működésében nem esik többé a hangsúly kizárólagosan a könyvekre, mert a könyvtárak az "érdeklődés felkeltésének eszközévé" kezdenek válni. Ez az utóbbi eszménykép egészen más valami, mint amikor még a könyvet - mint a könyvtár működésének értelmét és végső célját - ereklüként őrizték. Ezzel az új eszményképpel ui. a hangsúly a tárgyról az emberekre tolódik át. Ma tehát a könyvtárosok már nem így teszik fel a kérdést: "Milyen könyv fog megfelelni ennek, vagy annak a személynek?", hanem így fogalmazzák meg feladatukat: "Hogyan tudom ennek vagy annak a személynek önképzési /szórakozási, művelődési, társadalmi/ problémáját a lehető legjobb megoldás felé segíteni?" A könyvtárosokra váró feladat tehát sokkal nehezebb mint azelőtt, s éppen ezért sokkal nagyobb szükség van főhivatású könyvtárosokra is, mint bármikor azelőtt. Végső fokon és ideális szempontból tekintve a dolgot, csak akkor valósítható meg a könyvtárosi hivatásnak ez a dinamikus típusa, ha a könyvtárosképzés terén - éppen mivel a könyvtárosi hivatásnak olyan nagy területet kell átfognia - a legtöbb egyéb hivatásra készülő egyéneknél magasabb fokú műveltséget, gyakorlatot és tudást biztosítunk a jövő könyvtárosai számára.

S ezzel vissza is kanyarodhatom ahhoz a nagy kérdéshez: ugyan miért van egyáltalában szükség a könyvtárban nem-könyv jellegű anyagra? Miért akarunk magunknak ezzel újabb gondot okozni? Egyáltalában miért van szükség arra, hogy még szélesebb munkaterületet öleljünk fel, amikor sok agyonzaklatott és kegyetlenül meggyötört könyvtárnak a vészkiáltása erre utal: intenzívebb munkára van szükség a könyvekkel kapcsolatban! Logikai szempontból ésszerűnek is látszik bizonyos vonatkozásban az ilyenfajta érvelés. Viszont ugyanakkor nem igaz-e az is, hogy több emelettel magasabbra emelhető az olyan épület, amely szélesebb alapokon nyugszik s nagyobb kiterjedésű? Mennél nagyobbra tervezzük tehát a művelt és képzett emberekből álló építményünket, annál szélesebb és szilárdabb alapokra van szükség. Éppen azért, mindent fel kell használnunk, ami csak alkalmasnak látszik arra, hogy vele az embereket saját, személyes önkifejlődésük vonalára csalogathassuk. Mert vígeredményben az a közösség a legerősebb, amelyben a legtöbb tökéletesen fejlődött személyiség található. Ezzel világért sem akarom azt mondani, hogy a könyv-

tárosnak kell mindent megtennie ebben az irányban, hanem azt értem ezen, hogy a könyvtárosnak mindenről tudnia kell és hogy a társadalom minden rendelkezésre álló erőforrását fel kell használnia azoknak az érdekében, akik a könyvtár szolgálatát igénybe veszik. Így a munka javarészáéé és az erő kifejtés hangsúlyának az emberek szükségleteire kell esnie. Ez az oka tehát annak, hogy a könyvtáraknak manapság nem-könyv jellegű anyaggal is kell foglalkozniok. Ha pedig elérkeznék az idő, amikor a nem-könyv jellegű anyag és a velük kapcsolatos tevékenység többé nem elégíti ki az ember igényeit, akkor a tájékoztatás munkájának más forrásait kell majd feltárnunk.

Teredeti cím: Audio-visual aids in the modern library.
Megjelent: Unesco Bulletin for Libraries, 1957. 11-12.sz.
261-263.lap.
OSzK.ford.sz.: 1976.
